

TOIMINNALLINEN AAMUPÄIVÄKERHO

Osallistavaa kerhotoimintaa 4 - 5-vuotiaille lapsille varhaiskasvatuksellisin keinoin

LAHDEN AMMATTIKORKEAKOULU
Sosionomi AMK
Sosiaalipedagoginen lapsi- ja nuorisotyö
18.12.2010
Arja Koskinen
Kirsi Suviola

Lahden ammattikorkeakoulu
Sosionomi AMK

KOSKINEN, ARJA & SUVIOLA, KIRSI : Toiminnallinen aamupäiväkerho
Osallistavaa kerhotoimintaa 4-5- vuotiaille varhaiskasvatuksellisin keinoin

Sosiaalipedagoginen lapsi- ja nuorisotyön opinnäytetyö, 33 sivua, 6 liitesivua

Syksy 2010

TIIVISTELMÄ

Opinnäytetyömme tavoitteena oli luoda lapsille turvallinen, virikkeellinen, elämyksellinen, yhteisöllisyyttä ja osallisuuden tunnetta kasvattava toimintakokonaisuus, joka tukee lapsen hyvää kasvua. Toiminnallinen opinnäytetyö kohdistui Lahden kaupungin varhaiskasvatuspalveluiden ylläpitämään aamupäiväkerhoon 4-5- vuotiaille. Opinnäytetyössä huomioitiin lapsen kehitysalueet. Pyrkimyksenä oli tukea varhaiskasvatuksellisin keinoin lapsen tervettä kasvua ja edesauttaa lasten välisen vuorovaikutuksen kehittymistä.

Toiminnallista kokonaisuutta suunniteltaessa tutustuttiin alan kirjallisuuteen laajasti. Kirjallisuudesta ja varhaiskasvatussuunnitelmasta saatiin tukea toimintaan. Etukäteissuunnitteluvaihe oli tärkeää tehdä hyvin ja sen avulla projekti oli helpompi toteuttaa.

Opinnäytetyön toiminnallinen osuus toteutettiin kevään 2010 aikana. Kerhotoimintaa toteutettiin kerran viikossa kuuden viikon ajan. Lapsia kerhotoiminnassa mukana oli 15. Opinnäytetyön tavoitteet osoittautuivat tärkeiksi lasten kehityksen kannalta. Osallisuuden ja yhteisöllisyyden kokemukset ryhmässä kasvattivat lasten tervettä itsetuntoa ja lisäsivät heidän uskallustaan toimia ryhmän täysivaltaisina jäseninä. Lapselle tilan antaminen ja lapsen yksilöllinen huomioiminen ryhmässä oli ehto toiminnan onnistumiselle. Lapsilähtöinen toimintatapa antoi tilaa jokaiselle lapselle. Toiminta suunniteltiin ottaen huomioon lasten ikäkehitys.

Innostaminen ja elämysten antaminen olivat keskeisiä sosiaalipedagogisia työmuotoja, jotka toteutuivat kerhotoiminnassa. Sosiaalipedagoginen toimintatapa loi edellytyksen onnistuneelle kerhotoiminnan toteutukselle. Opinnäytetyö selkiytti ajatusta siitä, että ohjattu toiminta ja aikuisen mukana olo lasten toiminnassa on tärkeää, vapaanleikin merkitystä pois sulkeutumatta.

Opinnäytetyön haasteina olivat ajan vähyys ja toimintakokonaisuuden laajuus.

Avainsanat: yhteisöllisyys, lapsilähtöisyys, osallisuus, vuorovaikutus, varhaiskasvatus, sosiaalipedagogiikka

Lahti University of Applied Sciences
Degree Programme in Social Services

KOSKINEN, ARJA & SUVIOLA, KIRSI: Functional day club
Participation activities in a day club for four and five- year- olds with the means
of early childhood education

Bachelor's Thesis in social pedagogy for work with children and young people,
33 pages, 6 appendices

Autumn 2010

ABSTRACT

The purpose of our thesis was to create an entity of activities that would be safe, stimulating and rich in experiences for children, and would increase their sense of community and participation, thus supporting a child's growth. This functional thesis focused on a day club maintained by the early childhood education and care services of the city of Lahti. The areas of child development were taken into consideration. The aim was to support children's healthy growth with the means of early childhood education and assist the development of interaction between children.

When planning the entity we familiarized ourselves broadly with the literature in the field. Literature and the early childhood education plan gave support for the activities. Thorough planning was important and facilitated the realization of the project.

The operational part of the thesis was carried out in spring 2010. Day club activities were carried out once a week during six weeks. There were 15 children in the club. The aims of the thesis turned out to be important issues to child development. Experiencing sense of community and participation in a group enhanced children's healthy self-esteem and increased their courage to act as full members of the group. Giving space and noticing children individually in the group were conditions to a successful activity. The child-centred approach gave space to each child. The activities were planned according to age development.

Inspiring and providing experiences to children were central socio-pedagogical working methods that were realized in the club activities. The socio-pedagogical method made it possible to carry out these activities successfully.

This thesis clarified the importance of supervised activities and having an adult present, bearing in mind that free play is also significant.

The challenges in making this thesis were lack of time and the vastness of the entity of activities.

Key words: sense of community, child-centred approach, participation, interaction, early childhood education, socio-pedagogism

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	
2	OPINNÄYTETYÖN TEOREETTINEN VIITEKEHYS	
2.1	Sosiaalipedagogiset lähtökohdat	7
2.2	Kasvattajan rooli ja pedagoginen työote kerhotoiminnassa	8
2.3	Lapsilähtöinen ikäkehitystason huomioiminen 4 - 5- vuotiaiden ryhmässä	10
3	TOIMINNALLINEN OPINNÄYTETYÖ	12
3.1	Opinnäytetyön tavoitteet	12
3.2	Prosessin eteneminen	13
4	OPINNÄYTETYÖN TOIMINNALLINEN OSUUS	14
4.1	Ensimmäinen kerhokerta, teemana pelit ja leikit: yhteisöllisyys ja tutustuminen	15
4.2	Toinen kerhokerta, teemana aistit, muisti ja erilaiset muodot: kognitiivinen oppiminen	18
4.3	Kolmas kerhokerta, taidekasvatus ja hienomotoriset taidot: teemana kotieläimet ja metsänläimet	20
4.4	Neljäs kerhokerta, teemana musiikkileikkiliikunta	22
4.5	Viides kerta, teemana metsäretki ja roskaaminen: luontokasvatus, ympäristökasvatus, siisteyskasvatus	24
4.6	Kuudes kerta, teemana perinneleikit (sisä/ulkoleikit sään mukaan): sosiaalisuus ja vuorovaikutuskyvyt ja kulttuuri	26
5	ARVIOINTIA TOIMINNASTA	28
5.1	Lasten antama palaute toiminnasta	28
5.2	Ohjaajien palaute toiminnasta	29
6	OMAA ARVIOINTIA JA POHDINTAA PROSESSISTA	30
6.1	Oma ammatillinen kasvu	33

LÄHTEET

1 JOHDANTO

Suomessa lasten- ja perheiden tukipalveluiden verkosto on monimuotoinen. Keskeisenä toimialueena ovat varhaiskasvatuspalvelut, joiden avulla pyritään tukemaan vanhemmuutta sekä tarjoamaan lapsille laadukkaat kehitysmahdollisuudet. ([Sosiaali-](#) ja terveysministeriö 2002, 10.)

Opinnäytetyömme kautta haluamme osaltamme tuoda varhaiskasvatustyöhön kerhotoimintaan uusia elämyksiä ja kokemuksia lapsille. Opinnäytetyömme on toiminnallinen, projektiluonteinen kokonaisuus, joka toteutetaan osana aamupäiväkerhon 4-5-vuotiaiden ryhmän toimintaa. Tavoitteenamme on luoda lapsille turvallinen, lapsilähtöinen, virikkeellinen, elämyksellinen, osallisuuden tunnetta kasvattava ja yhteisöllisyyttä korostava toimintakokonaisuus.

Halusimme omassa toiminnassamme toteuttaa kokonaisuuden, jossa on ohjattua toimintaa. Kerhotoiminnassa loimme lapsille toimintaympäristöjä, joissa lapset saivat turvallisesti toteuttaa itseään ja käyttää mielikuvitustaan. Valitsimme kerho-kerroille monipuolisesti eri osa-alueita kehittäviä toimintoja, jotka tukevat lapsen täysipainoista kasvua, poissulkematta vapaata leikkiä.

Varhaiskasvatussuunnitelma kulki mukana koko opinnäytetyömme toteuttamisen ajan. Se määritteli osaltaan tavoitteet toiminnalle ja toiminnan laadulle. Lasten ikäkehitys oli toimintaa ohjaava käsite suunnittelussa, toteutuksessa ja tavoitteissa.

2 OPINNÄYTETYÖN TEOREETTINEN VIITEKEHYS

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2005, 11) mukaan varhaiskasvatuksen tavoitteena on edistää lasten tasapainoista kasvua, oppimista ja kehitystä. Hyvä vuorovaikutussuhde yhdessä lapsen ja hänen perheensä kanssa näyttölee merkityksellistä roolia. Kasvatuskumppanuus on kuitenkin rajattu pois ajan vähyiden vuoksi opinnäytetyöstämme. Kasvatuskumppanuusvastuun olemme jättäneet kerhotoiminnan vakituisen henkilökunnan vastuulle.

Opinnäytetyömme kohdistuu 4 - 5- vuotiaisiin lapsiin ja lasten aamupäiväkerhotoimintaan. Opinnäytetyömme toiminnallinen osuus koostuu toimintatuokioista, jotka tukevat lapsen kanssakäymisen-, vuorovaikutuksen- ja sosiaalisten taitojen kehittymistä. Toiminnan tavoitteena on opettaa erilaisia taitoja lapselle, antaa onnistumisen kokemuksia ja vahvistaa lapsen iteluottamusta. Lapsi, jolla on hyvä itsetunto voi kokonaisvaltaisesti paremmin. Hyvinvoiva lapsi oppii uusia taitoja ja on kiinnostunut ympäristöstään sekä uusista asioista. Hyvinvointia varhaiskasvatuksessa edistävät pysyvät ja turvalliset ihmissuhteet (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 15).

Kasvattajan tehtävänä on vaalia lapsuutta, huomioida lapsen oma kehitystaso ja ohjata lapsen hyvää kasvua. Hyvän kasvun ohjaamisella tarkoitetaan lapsen kokonaisvaltaista yksilöllisyyden huomioimista ja tukemista, sekä henkilökohtaisen hyvinvoinnin edistämistä. Kasvattajan tehtävä on opettaa lapselle käyttäytymisnormeja ja ohjata lasta huomioimaan myös toisia. Lapsen oppiessa ajattelemaan positiivisesti itsestään, se luo edellytykset suhtautua myönteisesti myös omaan ympäristöönsä (Varhaiskasvatussuunnitelma 2005, 13).

Lapset saavat lisää uusia kokemuksia yhdessä toteutetuista kerhokerroista. Osallistuminen ja osallisuuden kokemukset vahvistuvat ryhmätoiminnassa ja vahvistavat ryhmää. Näin lasten keskeinen vuorovaikutus saa mahdollisuuden kasvaa.

Osallisuuden kokemukset perustuvat aina omaan henkilökohtaiseen kokemukseen. Osallisuutta ei voida suoranaisesti verrata osallistumiseen, koska osallistuminen

tarkoittaa sitä, että osallistutaan toisten järjestämään toimintaan eikä itse ole voinut vaikuttaa sisällöllisesti lainkaan. Osallisuus taas tarkoittaa sitä, että itse sitoutuu johonkin toimintaan ja haluaa vaikuttaa asioiden kulkuun sekä ottaa vastuuta toiminnasta. Se tarkoittaa myös omaa kokemusta päättämisestä ja asioihin vaikuttamisesta, johon tarvitaan myös sosiaalista kanssakäymistä toisten kanssa (Oranen, 2008, 7- 14.). Opinnäytetyömme pyrkimyksenä on lisätä lasten osallisuuden kokemuksia ja näin tarkoituksenamme on vahvistaa jo olemassa olevaa ryhmää. Osallisuus on Haapamäen (2000, 20) mukaan yhteisöön kuulumista ja kokemus siitä, että on osallisena jossain suuremmassa kokonaisuudessa. Keskeistä on kuitenkin omakohtainen subjektiivinen kokemus, ilman sitä ei ole osallisuuden tunnetta.

3 Sosiaalipedagogiset lähtökohdat

Sosiaalipedagoginen viitekehys sosionomin (amk) koulutuksessa suuntautuu yksilöiden ja yhteisöjen voimavaralähtöiseen, ennaltaehkäisevään ja arkea tukevaan työhön (http://www.sosiaaliportti.fi/fi/FI/sosiaalialanamkverkosto/sosiaaliala_ammattikorkeaouluissa/sosionomi_amk_tutkinto/). Koulutuksemme on suuntautunut sosiaalipedagogiseen lapsi- ja nuorisotyöhön. Sosiaalipedagogisesta viitekehyksestä olemme nostaneet sellaisia tärkeitä ajatuksia lasten kanssa työskentelyyn kuten osallisuus, innostaminen ja yhteisöllisyys.

Opinnäytetyötämme ohjaavana toiminta- ja ajattelumallina voidaan pitää sosiaalipedagogisia lähtökohtia. Sosiaalipedagogiikka on Hämäläisen (2006, 12) mukaan yhteyksissä ihmis- ja yhteiskuntäkäsityksiin, moraalioppeihin, tiede- ja aatesuuntauksiin sekä ajanhenkeen. Sosiaalipedagoginen viitekehys korostuu opintojemme suuntautumisen vuoksi opinnäytetyössämme vahvana osana. Vahvistamme omaa ammatillista näkökulmaamme opinnäytetyön kautta.

Sosiaalipedagoginen työote varhaiskasvatuksessa edistää osaltaan osallisuutta ja vähentää näin ollen myös syrjäytymisriskiä. Mitä aikaisemmin lapsille opetetaan sosiaalisia- ja toiminnallisia taitoja, sen varmemmin he kykenevät myöhemmin toimimaan yhteiskuntamme täysivaltaisina jäseninä (Hämäläinen 2006, 16 - 17).

Juha Hämäläisen (2006, 67.) mukaan sosiaalipedagogiikka ilmentyy kasvatustyössä parhaiten ryhmässä ja ryhmän kautta tapahtuvassa pedagogisessa vaikuttamisessa, sekä yhteisön toiminnassa. Opinnäytetyössämme käytämme sosiaalipedagogiikalle ominaista tapaa toimia eli toiminnallisuutta, innostamista ja elämyksellisyyttä, näiden arvojen pohjalta rakennamme toiminnallemme suunnitelman.

Sosiaalisuus muotoutuu kielen- ja vuorovaikutustaitojen kehittyessä. Ihminen ei kykene ilman näitä taitoja kiinnittymään ryhmiin tai yhteisöihin. Kielen kehitys on tärkeää ja se auttaa vuorovaikutustilanteista selviytymiseen. Kielellisesti vajavaiset lapset jäävät leikkien ulkopuolelle useammin, kuin ne lapset, joiden kielellinen kehitys on ollut normaalia. Ihminen voi siis paremmin ilmaista itseään, jos hänelle on kehittynyt väline siitä suoriutumiseen. (Kantola, Koskinen & Räsänen 2004, 33- 47).

Osallisuus on tärkeä sosiaalipedagoginen lähtökohta opinnäytetyöllemme. Osallisuus on kuulumista johonkin yhteisöön. Yhteisö vaikuttaa lapsen identiteettiin, oppimiseen ja kehitykseen. Sosiaalinen vuorovaikutus on tärkeää lapselle ja se auttaa uuden oppimisessa eri kehitysikäkausilla. Lapset saavat myös toisiltaan hyväksyntää leikeissään, joka vie vuorovaikutusta eteenpäin. Leikki on lapsen työtä. Leikille on varattava sopivasti aikaa ja tilaa sekä sopivat välineet. Leikki kehittää sosiaalisia taitoja ja vaikuttaa ryhmähengen syntyyn. Hyvässä ryhmässä hyväksyntään myös erilaisuus, osallisuuden kokemus vahvistuu lapsella ja itseluottamus kasvaa (Rasku- Puttonen, Karila, Alasuutari & Nummenmaa 2006, 13 - 14).

4 Kasvattajan rooli ja pedagoginen työote kerhotoiminnassa

Kasvattaja suunnittelee kerhotoiminnan etukäteen huolella. Se on tärkeä työvaihe, koska Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissakin (2005, 7) on painotettu, että on tärkeää suunnitella toiminta etukäteen, sillä pedagoginen suunnitelmallisuus vahvistaa toiminnan tavoitteellisuutta. Tavoitteellisuus puolestaan luo puitteet toimin-

nalle ja sen arvioinnille sekä edellytykset kehittävään työhön. Tämänkaltainen toiminta edistää lapsen hyvinvointia, kasvua ja oppimista kokonaisuutena.

Sosiaali- ja terveysministeriön (2002: 9) julkaisun mukaan varhaiskasvatussuunnitelma on tehty yleisellä ja kunnan tasolla. Lisäksi jokaiselle toimintayksikölle on laadittu valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman pohjalta omat tavoitteet. Kasvattajat laativat nämä tavoitteet yksiköiden omissa työryhmissä. Kasvattajat arvioivat ja tarkistavat säännöllisin väliajoin tavoitteiden toimivuutta. Varhaiskasvatussuunnitelma on hyvin laaja ja se sisältää yleiset kasvatustavoitteet, jotka muodostavat kasvatustoiminnan laadulliset kriteerit.

Kasvatus on ihmisten luomaa toimintaa, joka tukee lapsen aikuiseksi kasvua yhteiskunnassa (Rasku - Puttonen ym. 2006, 21.) Kasvattajan rooli päivähoidossa rakentuu pitkälti Varhaiskasvatussuunnitelman päämäärien mukaan yhdessä kasvatuskumppanuudessa lapsen vanhempien ja kasvattajien kanssa. Hyvä kasvattaja pyrkii luomaan hyvän vuorovaikutus suhteen koko perheeseen. Kasvattajalla on päämääränä henkilökohtaisen hyvinvoinnin edistäminen, toiset huomioon ottavien käytöstapojen vahvistaminen ja itsenäisyyden asteittainen lisääminen (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 13).

Kasvattajan tarkoitus ryhmässä on olla lapselle innostuksen, osallistavan ja vuorovaikutuksellisesti rikkaan ilmapiiriin luoja ja ylläpitäjä. Kasvattajan on kyettävä omalla toiminnallaan luomaan lapsille monipuolinen, opettavainen, tukeva ja kannustava toimintaympäristö, jossa lapsien on hyvä olla ja he kokevat itsensä hyväksytyiksi juuri sellaisina kun he ovat. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 25). Lasten ja kasvattajien välinen vuorovaikutus auttaa kehittämään tarpeellisia ryhmätyötaitoja (Rasku - Puttonen ym. 2006, 13- 14). Mitä avoimempi ja joustavampi lapselle luotu ympäristö on, sitä kiitollisemmin lapsi tutkii ja tutustuu itse ympärillään tapahtuvaan ja olevaan.

Kasvattajalle kuuluu kerhotoiminnan suunnittelu ja sen toteutus. Hän toimii ryhmässä toiminnan ohjaajana ja innostuksen luoja. Ryhmän ohjaajan tulee huomioida suunnittelussa ja toiminnan toteutuksessa lapsilähtöisyys. On tärkeää tukea lapsen yksilöllistä ja omaehtoista oppimista. Jokainen lapsi oppii yksilölliseen tah-

tiin eri asioita. Kasvattajan on hyvä muistaa, että toiset lapset tarvitsevat oppiaksen enemmän tukea ja aikaa kuin toiset. Vaikka oppimisprosessi olisi hidasta, on kyettävä uskomaan ja kannustamaan lasta hänen kykyihin ja mahdollisuuksiinsa (Kokljuschkin 2000, 20- 21).

Ennaltaehkäisevä työ on tärkeää sosiaalisten ongelmien ja syrjäytymisen ehkäisemisessä. Tämä on syy, miksi koemme tärkeäksi opettaa lapselle sosiaalisia taitoja sekä tukea hänen kykyään toimia ryhmässä, huomioiden lapsen etu. On myös erityisen tärkeää, että lapset oppivat hyväksymään itsensä ja toisensa sellaisina kuin he ovat, ja pystyvät toimimaan ryhmässä toinen toisensa huomioiden. Ryhmän sisäinen turvallisuudentunne on tärkeä, se tukee ja antaa uskallusta lapselle toimia hänelle ominaisella tavalla. Turvallisuus on tärkeä koko ryhmälle ja edellytys sen sisäiselle kehitykselle (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 12).

Cacciatoren (2007, 112) mukaan on myös tärkeää olla hyvänä aikuisen mallina lapselle. Lapsi mallintaa tekemäänsä aikuisesta ja toisista vertaisistaan. On selvää, että aikuisen kuuluu olla ryhmässä roolimalli lapselle. Hän ohjaa lasta toimimaan oikein. Aikuinen auttaa lasta tunnistamaan oikean ja väärän eroavaisuudet, tämänkaltaiset tilanteet ovat kasvun ja oppimisen kannalta tärkeitä asioita.

5 Lapsilähtöinen ikäkehitystason huomioiminen 4 - 5- vuotiaiden ryhmässä

Lapsen perusoikeus on päivähoitokasvatuksessa yksilöllisen kasvun tukeminen. Jokaisella lapsella on yksilölliset kehitystarpeet, jotka tulee huomioida. Lasta pitää tukea hyvään vuorovaikutukseen ryhmän muiden jäsenten kanssa, se tukee yhteisöllisyyden kehittymistä ryhmässä (Kaipio, Haapamäki, Keskinen, Uusitalo & Kuoksa 2000, 94- 95).

Lapsilähtöisyys on yksinkertaisuudessaan lapsen tarpeiden huomioimista hänen ikäkehityksensä mukaisesti. Lapselle on taattava oikeus tulla kuulluksi häntä koskeissa asioissa. Lasta kannustetaan tekemään omia yksilöllisiä valintoja ja luomaan vahvan minäkuvan itsestään. Lapsi oppii toimimalla itse. Kasvattajan työ on tukea lasta, että hän oppii tekemään itse omia valintojaan (Kupila 2004, 9-10).

Lapsen yksilöllistä kehitystä korostetaan varhaiskasvatussuunnitelmassa ja se näkyy myös päiväkotien arjessa. Lapsille voidaan tehdä yksilöllisiä tavoitteita toimintakauden ajaksi. Lapsen kasvatuksessa on tärkeää huomioida vuorovaikutustaitojen kehitys. Näiden taitojen avulla rakennetaan sosiaalista verkostoa, luodaan ystävyys-suhteita ja ilmaistaan itseään (Brotherius, Hytönen & Krokfors 2002, 160 - 164).

Ikätovereiden seura on tärkeää 4 - 5-vuotiaille lapsille ja he nauttivat tässä iässä leikkimisestä vertaistensa kanssa. Kehitykselle ominaisena piirteenä ovat rooli- ja mielikuvitusleikit, myös yksinkertaiset sääntöleikit ja pelit alkavat kiinnostaa lasta. Tytöt leikkivät mielellään kotileikkejä, kun taas pojat ajelevat mielellään esimerkiksi automatolla autoilla (Zimmer 2001, 69 - 73).

Lapsi rakastaa omaa ääntään, hän kyselee, selittää asioita, pohtii oikean ja väärän merkityseroja. Tämän ikäisille on ominaista rikas mielikuvitus, suurennellut puheet ja asioiden kehuminen. Lapsi saattaa innostuksissaan selittää epätoseja tarinoita, vaikkei tarkottaisikaan puhua valheella. Häviäminen esimerkiksi peleissä voi olla erityisen vaikeaa 4 - 5 - vuotiaille lapsille (Cacciatore 2007, 112 - 113). Tämän ikäiset lapset oppivat monenlaisia kognitiivisia taitoja, kuten havainnointia, ajattelu kehittyä, kielelliset taidot karttavat ja työmuisti paranee. Esimerkiksi puheen kehityksessä voidaan havainnoida lapsella kehitysviivästyksiä, joihin voidaan puuttua tarvittaessa heti. (Vilen 2002, 158). Tässä lapsen kehitysvaiheessa lapsi oppii ymmärtämään 4 - 5- vuotiaiden ikäkaudelle ominaisia käsitteitä esimerkiksi ajanmääreet eilen - tänään - huomenna, koon käsitteet iso - pieni, suunnat ylös - alas. Lapsi tunnistaa päävärit ja harjoittelee muiden värien nimiä ja piirroksista tulee ykstyiskohtaisempia (Zimmer 2001, 34 - 42.).

Toimiessaan ja toteuttaessaan itseään lapsi harjoittelee ikäkaudelleen tyypillisiä motorisia taitoja. Hienomotoriset taidot kehittyvät ja 4 - 5- vuoden ikäisenä lapset oppivat yleensä käyttämään saksia ja värittämään kuvia pikkutarkasti. Käden ja silmän yhteistyö kehittyä ja tarkentuu. Ulkoleikeissä lapset taas kehittävät karkeamotorisia taitojaan kiipeillessään kiipeilytelineillä, keinuessaan ja leikkimällä yhdessä muiden kanssa esimerkiksi poliisia ja roistoa (Zimmer 2001, 62 - 63).

Vapaaleikki antaa lapselle mahdollisuuden toteuttaa itseään omalla tavallaan. Leikki ei ole ulkoisesti ohjattua, vaan sitä ohjaa oma mielikuvitus ja ympäristöstään saadut vaikutteet ja roolimallit, joihin he samaistuvat (Zimmer 2001, 72). Lapsi käsittelee kokemaansa leikin avulla, ja siitä voidaan havainnoida kaikkea hänen kokema. Vapaaleikin aikana lapsi pääsee toteuttamaan ikäkaudelleen tyyppisiä leikkejä ja kehittämään vuorovaikutustaitoja lasten ja kasvattajien kanssa (Kupila 2004, 13). Sääntöleikit ovat tämän ikäisten lasten suosiossa, samalla he harjoittelevat sosiaalisia tilanteita ja niiden hallintaa.

6 TOIMINNALLINEN OPINNÄYTETYÖ

7 Opinnäytetyön tavoitteet ja tarkoitus

Opinnäytetyö prosessi alkoi ajatuksesta viedä lasten kerhotoimintaan erilaista toimintaa ja samalla soveltaa oppimaamme käytännön työssä. Tavoitteenamme ensisijaisesti oli tarjota aamupäiväkerholaisille mahdollisimman monipuolista kasvatuksellista toimintaa turvallisessa ympäristössä. Toiminnan tarkoituksena oli tukea lasta hänen kehityksessään ja kasvussaan kokonaisvaltaisesti.

Tavoitteenamme oli myös yhteisöllisyyden, osallisuuden ja innostamisen lisäksi luoda lapsilähtöistä toimintaa, joka tukee lasten motorisia ja kognitiivisia taitojaan (Vilen 2002, 157). Kognitiivisilla taidoilla tarkoitamme opinnäytetyössämme lapsen muistia, ajattelua, havainnointia, kieltä ja oppimista. Tähän tavoitteeseen päättäksemme suunnittelimme kerhokertoja erilaisten luovien menetelmien avulla. Näitä keinoja olivat musiikki, kulttuuri, liikunta ja kuvallinen ilmaisu, unohtamatta lapsille ominaisinta tapaa toimia eli leikkiä.

Päätimme opinnäytetyömme aiheesta 2009 keväällä, jolloin aloitimme suunnittelun ja tutustumisen alan kirjallisuuteen. Syksyllä 2009 haimme lupaa opinnäytetyölle ja samalla meille osoitettiin opinnäytetyötämme ohjaava opettaja. Ensimmäisen kerran tapasimme ohjaajamme marraskuun puolessa välissä 2009. Helmikuussa tapasimme ohjaavan opettajamme. Kävimme läpi materiaalin ja suunnitelman tulevasta kerhotoiminnasta.

Halusimme toteuttaa opinnäytetyömme toiminnallisen osuuden varhaiskasvatuksen parissa. Valikoimme 4 - 5-vuotiaat lapset kohderyhmäksemme. Tämän ikäiset lapset ovat toiminnallisia ja kiinnostuneita kaikenlaisesta tekemisestä. Opinnäytetyön toteutuspaikaksi valikoitui Lahden kaupungin ylläpitämä Hirsimetsäntien aamupäiväkerho 4 - 5-vuotiaille lapsille. Kerhotoiminnasta vastasivat kaksi ohjaajaa sekä työllistämistuella oleva henkilö. Vastaavana ohjaajana toimi Seija Knuuttila. Kerhotoiminta oli suunniteltu toteutettavaksi ajalle 12.4.- 17.5.2010. Toiminta toteutui kerran viikossa maanantaisin kello 8.30- 11.00 ryhmässä, jonka nimi oli Tuikut. Ryhmässä oli 15 lasta.

Monia kysymyksiä heräsi opinnäytetyön aiheesta. Mietimme miten saada toiminnastamme mahdollisimman kasvatuksellisesti kattava kokonaisuus? Miten suunnitella toimintaa, joka innostaisi kaikki lapset mukaan? Pystymmekö huomioimaan varhaiskasvatussuunnitelman tavoitteet? Kerhotoiminta on erilaista kuin esimerkiksi päiväkodeissa, koska päiväkodeissa lapset viettävät aikaansa viisi päivää viikossa. Kerhotoimintaa on vain muutamana päivänä viikossa, muutama tunti kerrallaan.

Pidempiaikaisessa toiminnassa on helpompi muodostaa ryhmälle tavoitteita ja pysyviä käytänteitä. Ympärivuotinen toiminta voidaan suunnitella, niin että erilaiset toimintakerrat tukevat aiemmin opittuja asioita. Asioiden toistoa saadaan riittävästi ja lapsilla on aikaa tutustua ja omaksua opittuja asioita. Pohdimme onko meillä liikaa asioita kerhotoiminnassamme. Halusimme kuitenkin suunnitella ja toteuttaa mahdollisimman kattavan ja pedagogisesti toimivan toimintakokonaisuuden kuudelle kerhokerralle.

Kävimme myös etukäteen tutustumiskäynneillä kahtena kerhokertana. Näin lapsilla ja myös meillä oli mahdollisuus tutustua toisiimme ennen projektin alkua. Tarkoituksena tutustumiskäynneillä oli herättää lapsissa turvallisuuden tunnetta. Myös me opinnäytetyön tekijöinä saimme tutustua lapsiin etukäteen ja suunnitella toimintaa juuri heidän persoonalleen ja ryhmälleen sopivaksi. Suunnittelimme sisältöä kerhokerroille ja huomioimme 4 - 5- vuotiaiden lasten ikätason kehityksen. Tarkoituksena oli luoda toimintaa, joka on sopivan haasteellista, muttei liian vaikeaa lapsille.

Laadimme lupakyselyn vanhemmille, voiko heidän lapsensa osallistua suunnittelemiimme kerhokertoihin. Jätimme lupakyselyt hyvissä ajoin kerhoon. Saimme lupakyselyiden vastaukset ennen varsinaisen kerhotoiminnan alkua. Lupakyselyssä kysyimme myös vanhemmilta voiko heidän lapsistaan ottaa valokuvia (liite 2). Päädyimme kuitenkin olla ottamatta lapsista valokuvia, jotta heidän intimiteettisuoja ei rikkoutuisi, jotta kukaan lapsista ei olisi jälkikäteen tunnistettavissa.

Huhtikuun 12. päivä 2010 alkoi toiminnallinen osuus opinnäytetyöprosessissamme, joka loppui 17.5.2010. Kirjasimme tunnelmia ja tapahtumia joka kerhokerran jälkeen.

Toukokuussa 2010 työstimme loppuraporttia. Sovimme ohjaavalle opettajalle ajan. Käsitelimme tapaamisella keräämäämme materiaalia ja keskustelimme sen hyödyntämisestä työssämme. Kesän 2010 aikana kokosimme loppuraportin mahdollisimman valmiiksi ja pidimme julkaisuseminaarin syksyllä 10.11.2010.

9 OPINNÄYTETYÖN TOIMINNALLINEN OSUUS

Lasten kerhotoiminta on suunniteltu 4 - 5-vuotiaille lapsille. Tarkoituksena oli järjestää 6 kertaa, 2 ½ tunnin mittaisia kerhotapaamisia lapsiryhmälle. Näistä kerroista oli tarkoitus muodostua yksi kokonaisuus eli projekti.

Varhaiskasvatussuunnitelmassa kehoitetaan hyödyntämään kasvatustyössä lapsen ominaisinta tapaa toimia. Toimiessaan vapaasti lapsi leikkii, liikkuu, tutkii ja kokee sekä ilmaisee taiteellisia näkemyksiään. Leikin kautta voidaan tunnistaa lapsen erityisentuen tarpeita. Tukitoimet voidaan kohdistaa näihin osa-alueisiin, tekemisestä tulee luontevaa ja lapselle mielekästä, eikä se poikkea liiemmin hänen normaalista elämästään (Heinämäki 2005, 15).

Toiminnassa kuljetimme niin sanotusti ”punaista lankaa” kaikissa kerhotapaamisissa. Tämän punaisen langan rakensivat muuttuvat eläinaiheet, sadun muodossa. Opettelimme myös yhteisen piirileikkilaulun, joka leikimme yhdessä joka kerhokerran lopussa. Eläinaiheet, satu ja piirileikki muodostivat yhdessä kerhoihin yhteiset kiinnostuskohdat. Tavoitteenamme oli luoda ilmapiiri, jossa kaikki viihtyivät ja joissa lapsilla oli hyvä olla. Lapsen näkökulma tuleekin huomioida suunnittelusta toteutusvaiheeseen asti. On tärkeää, että lapsi kokee itsensä tärkeäksi ja hänen ääntään kuullaan. Kerhokertojen aikana huomioimme lapsen osallistumisen mahdollisuuksia ja pyrimme antamaan tukea sitä tarvitseville lapsille.

Ryhmässä lapset saivat opetella erilaisia asioita leikin varjolla. Lapsi harjoitteli omia sosiaalisia taitojaan turvallisessa ryhmässä. Ryhmässä kiinnitettiin huomiota, paitsi lapsen yksilöllisiin tarpeisiin, myös lapsen ja ryhmän väliseen suhteeseen ja ryhmässä oppimiseen. Yhteinen tekeminen mahdollisti lapselle uusien onnistumisen kokemusten syntymisen, jonka ansiosta lapsen itseluottamus ja usko omaan pärjäämiseensä kasvoi.

10 Ensimmäinen kerhokerta, teemana pelit ja leikit: Yhteisöllisyys ja tutustuminen

Kerhoryhmät muodostavat jokainen oman pienen yhteisönsä. Yhteisö on paikka, missä saa tukea, kokea yhteenkuuluvuutta, olla oma itsensä ja tulla ymmärretyksi. Positiivinen ilmapiiri ryhmässä kasvattaa yhteisöllisyyttä ja lisää yhteisöön kuuluvien hyvinvointia ja vahvistaa ryhmää. Kasvatustyöryhmään kuuluvat kasvattajat, lapset ja vanhemmat (Kaipio ym. 2000, 14). Yhteisön kehittämisen kannalta on

tärkeää sekä välttämätöntä, että ihmisillä on mahdollisuus kokea arkipäivän askareiden kautta kuuluvansa yhteisöön. Erityisen tärkeitä ovat yhteiset hetket, joissa voidaan käsitellä tässä tapauksessa lapsiryhmän toimintaan liittyviä asioita ja vaikuttaa niihin. Yhteisten aamupiirien aikana tarkoituksena on käsitellä asioita, joita lapset pitävät itse tärkeinä. He saavat kertoa jokainen vuorollaan omista kokemuksista ja asioista, jotka he haluavat jakaa muiden osallisten kesken. (Kaipio ym. 2000, 11).

Kerhokerran tavoite oli että tutustumme toinen toisiimme, ja myös kahteen käsinukkehahmoon Kettuliin (kettu) ja Ammuliin (lehmä). Näiden eläinhahmojen tarkoituksena oli luoda lapsien ja aikuisten välille luontevampi yhteys. Käsinuket kulkivat mukana koko prosessin ajan. Joka aamu kokoonnuttiin aamupiiriin ja käytiin läpi, mikä päivä ja vuoden aika oli ja millainen sää ulkona oli. Luettiin satu, joka viritti lapset päivän teemaan ja lopuksi kyseltiin viikonlopun kuulumiset lapsilta. Lapsi sai käsitellä viikonlopun tapahtumia, pettymyksiä ja ilonaiheita, sekä saada aikuisilta tilanteen mukaan tarvitsemaansa tukea, lohdutusta, hyväksyntää ja kiitosta.

Sisältö:

- Aamunavaus Ammuli ja Kettulin kanssa
- Nimilappujen teko
- Leikkivarjo
- Eläinaiheinen satu: Taneli ja Toni
- Vapaata leikkiä
- Lorupussi
- Yhteinen piirileikkilaulu (LIITE 1)

Aloitimme jokaisen kerhokerran pitämällä aamunavauksen. Ensimmäisessä aamunavauksessa esittelimme itsemme, sekä (käsinuket) Kettulin ja Ammulin. Käsinuket esittivät kettua ja lehmää. Ne olivat jokaisella kerhokerralla aamunavauksessa mukana ja jututtivat lapsia. Käsinukeilla lapsia pääsi lähemmäs ja lasten oli helpompaa kertoa kuulumisiaan heille, kuin vieraille ohjaajille.

Ensimmäisellä kerhokerralla lapset tekivät itselleen valitsemansa nimilapun, näin pystyimme puhuttelemaan lapsia tuttavallisemmin. Nimen muistaminen lähentää kasvattajia ja lapsia toisiinsa ja luo tuttuuden tunnetta. Otimme myös mukaan leikkivarjon, jonka avulla oli helppo tutustua lapsiin. Leikimmekin aluksi varjon avulla nimileikkejä. Jokainen lapsi sai itselleen pallon, jonka he heittivät vuorotellen varjon keskelle ja sanoivat samalla oman nimensä. Kun jokainen oli saanut esitellä itsensä ja kaikki pallot olivat varjon keskellä, aloitimme sääleikin. Sääleikin aikana lapset saivat päättää millaista säätä varjolla ”tehdään”. Suosituin oli myrskytuuli, jolloin varjoa heilutettiin vimmatusti joka suuntaan ja pallot varjon keskellä sinkoilivat sinne tänne. Lapset pitivät todella paljon leikkivarjolla leikkimisestä ja se olikin kerhossa uusi ilmentys. Leikkivarjon avulla pystyy leikkimään lukemattomia erilaisia leikkejä, mielikuvitus on vain rajana.

Kerhokerran sadun nimi oli Taneli ja Toni sen keskeisenä opetuksena oli toisesta välittäminen ja auttamisen tärkeys (Muhr & Scheurering 1999, 31 - 33). Tarina kertoi kissasta ja siilin poikasesta, joka oli nälkäinen ja yksinäinen. Kissa kuitenkin tarjoutui auttamaan siilinpoikasta ja antoi hänelle omasta kupistaan ruokaa. Loppujen lopuksi molemmat olivat onnellisia ja ystäväystyivät keskenään.

Vapaa leikki on tärkeää lapsille. Sen avulla lapset pääsevät toteuttamaan itseään. Lapsille annoimme mahdollisuuden vapaaseen leikkiin. Lapset alkoivat leikkiin päästyään leikkiä ikäkaudelle tyypillisiä roolileikkejä. Tytöt leikkivät koti-, kamppaaja- ja kauppaleikkejä, kun pojat leikkivät legoilla ja rakentelivat majoja, lisäksi he leikkivät poliisia ja rekkakuskia, jotka olivat erityisen tyypillisiä leikkejä pojille.

Olimme ommelleet kaksi lorupussia, jossa toisessa kaikkien lasten nimet ja toisessa keräämiämme loruja sekä riimejä. Jokaisella kerralla kaksi lasta sai nostaa lorupussista kahden lapsen nimen. Nämä kaksi lasta saivat sitten nostaa toisesta pussista lorun, joka luettiin ääneen. Lorupussivuoro oli lasten keskuudessa erityisen odotettu. Lorupussien sisältöön käytetyt lorut oli kerätty lähteistä Loru ja lauluja, laululeikkejä (2010), Ripinä & rapina (2009), Paras riimikirjani (2000), Meidän muksun laulut ja leikit (1994) ja Metsä ystävämmme(1996).

Lopetimme kerhokerrat yhteiseen piirileikkilauluun (liite 1), jonka opetimme lapsille kerhon alussa. Laululla oli tarkoitus herättää lapsissa ryhmätunnetta ja samalla saada aikaan jokaiselle kerralle samanlainen lopetus.

11. Toinen kerhokerta, teemana aistit, muisti ja erilaiset muodot: kognitiivinen oppiminen

Lasten kognitiivinen oppiminen tapahtuu kokemusten kautta, jotka tallentuvat lapsen muistiin. Lasten muisti kehittyy oman aktiivisuuden kautta. Kokemuksista jää lapsille mielikuvia, joiden kautta lapsi havaitsee omassa mielessään asioita ja yhdistelee niitä tapahtumiksi (Himberg, Laakso, Näätänen, Peltola & Vidjeskog 1999, 41).

Tarkoituksena oli tukea lasta kognitiiviseen oppimiseen mielikuvien avulla. Mielikuvat syntyvät aistien aikaansaamina: haistamalla, maistamalla, näkemällä, kuulemalla ja koskettamalla. Mielikuvien luominen 4-5- vuotiaalla on helppoa ja lapsen ominainen tapa toimia, koska tällä kehityskaudella mielikuvitus kukoistaa (Manninen, A. & Lyytinen, L. 2010).

Pedagoginen tavoite on vahvistaa vuorovaikutusta ryhmän sisällä ryhmäleikkien avulla. Tarkoituksena on tarjota lapsille mahdollisuus havainnoida, tunnistaa, tutkia ja kokea omilla aisteillaan tekemisen kautta.

Sisältö:

- Aamunavaus ja lorupussi
- tunnustusleikki (erilaiset hajut ja maut)
- satu muodoista, pohditaan yhdessä lasten kanssa erilaisia muotoja (yhteisöllisyys ja osallisuus) Päkä karkuteillä
- oppiminen muotopussin avulla (pussiin laitetaan erilaisia muotoja tarkoituksena, että lapsi oppii tunnistamaan tavallisimmat muodot)
- muistipeli (eläin hahmot, erilaiset muodot)
- ryhmäleikkejä pallojen ja keilojen kanssa

- yhteinen piirileikkilaulu (Liite 1)

Aamunavaus tapahtui Kettulin ja Ammulin seurassa. Aamunavauksessa katsoimme kalenterin, päivän sään ja kenen vuoro olisi tänään saada kurkistaa lorupussiin.

Aluksi johdattelimme lapset päivän aiheeseen muodoista kertovan sadun (Karlen 1990.) avulla. Sadun nimi oli Päkä karkuteillä (Grinley 1998 6 - 8), sadun opetusena oli toisesta välittäminen ja aistien tärkeys. Kaikki 4 - 5-vuotiaat eivät vielä tiedä mitä aistit ovat ja mihin ne liittyvät. Sen takia teimme lapsille yksinkertaiset kuvat. Tukena käytimme aistien konkretisoinnissa nenän, silmän, suun ja korvan kuvaa. Keskustelimme yleisesti aisteista kuvien avulla. Lapsien piti päätellä, mikä aisti kuuluu millekin kehonosalle. Laitoimme pieniin purkkeihin kanelia ja vaniljasokeria, joita lapset haistoivat silmät kiinni. Lapsien tarkoitus oli arvata mistä mausteesta oli kysymys. Rasiassa oli viinirypäleitä, rusinoita, porkkanoita ja lihapullia joita lapset maistelivat. Tarkoituksena oli miettiä miten suolainen ja makea eroavat toisistaan. Myös makupalojen rakennetta pohdittiin, kuinka jokin syötävä voi olla kovaa, kun toinen on pehmeää. Puhuimme myös lasten kanssa mitä hyötyä on näkö- ja kuuloaistista, esimerkiksi tietä ylittäessä on turvallista nähdä ja kuulla muut tiellä liikkujat. Mietimme myös lasten kanssa, ihmisä joilta puuttuu jokin edellä mainituista aisteista. Aistit ovat jokainen tärkeitä, mutta ilman niitäkin voi tulla toimeen. Esimerkiksi sokeiden ihmisten kuuloaisti tarkentuu. Luimme lapsille sadun muodoista, jonka jälkeen leikimme tunnusteluleikin. Tunnusteluleikissä oli kartongista leikattuja perusmuotoja - ja värejä. Lapsien tarkoituksena oli ensin tunnustella palaa pussin sisällä, näkemättä sitä. Sen jälkeen lapsen kuului kertoa, minkä muotoisesta palasta oli kyse. Tunnistuksen jälkeen palan sai nostaa pussista pois ja kertoa minkä värinen se oli.

Tunnusteluleikin jälkeen tunnistettiin vielä seitsemän eläinhahmoa, jotka tunnistamisen jälkeen laitettiin pöydälle. Lapset käänsivät selkensä ja ohjaaja otti yhden eläinhahmon pois. Lasten tehtävänä oli arvata, mikä eläin pöydältä puuttui. Tämä kehitti lasten muistia. Lapset osoittivat hämmästyttävää kapasiteettia muistaa, mikä eläin oli poistettu pöydästä.

Kerhon lopuksi jaoimme lapset kahteen ryhmään. Joukkueiden kesken pelasimme muutaman joukkuepelin, keilan kaatoa ja hernepussin kuljetusta. Päivän päätteeksi oli vielä yhteinen piirileikkilaulu. Piirileikkilaulu alkoi olla lapsille jo tuttu, koska suurin osa lapsista osallistui lauluun mukaan. Vapaalle leikille ei tällä kerhokerralla jäänyt aikaa. Lapset kuitenkin saivat jäädä kerhoajan päätyttyä ulos leikkimään vanhempiensa valvonnassa.

12 Kolmas kerhokerta, Taidekasvatus ja hienomotoriset taidot/ teemana kotieläimet ja metsäneläimet

Taidekasvatus on esteettistä ja kasvatuksellisesti korkeatasoista. Lapsi kohtaa maailman tunnetasolla ja elämyksissä. Lapsen pitää saada kokea turvallisesti maailma, hyvä ja kaunis, niin kuin paha ja rumakin. Kasvatustyössä luovuus on ajattelun sujuvuutta, avoimuutta erilaisille kokemuksille, uteliaisuutta sekä herkkyyttä yksityiskohdille. Tarkoituksena olisikin tukea lapsen vahvuuksia sekä voittaa heikkouksia, ei etsiä virheitä. Luovuus auttaa lasta monipuolistamaan ongelmanratkaisukykyään - se on luovaa ja oivaltavaa ajattelua -tilanteen uudelleen hahmottamista ja sen uudelleen jäsentymistä. Luovuus eli itsensä toteuttaminen lisää lapsilla mielikuvituksen käyttöä sekä innostaa lapsia toimintaan. (Karppinen, Puurula & Ruokonen 2001, 14 – 22) Jokaisella yksilöllä on luovuutta, jos sitä ei ole tukahdutettu vahingossa. Jokainen lapsi toimii ja tuo omaa luovuuttaan eri lailla esille. Ryhmässä vilkas lapsi vaiennetaan helpommin ja samalla vaarannetaan lapsen luovuuden kehitys. Kasvattajan pitäisi huomioida ja osata kannustaa lasta omanlaiseensa luovuuteen. Lapsille pitää antaa aikaa, heitä on kuunneltava aidosti, antaen heidän luoda uutta omalla tavallaan ja kehittyä omissa taidoissaan sekä itseluottamuksessaan. (Karppinen, ym. 2001. 14 - 15). Konkreettiset lopputulokset tuottavat mielihyvää vaikkakaan lopputulos ei ole tärkein vaan prosessityöstäminen, juuri sen takia lapsia tulisikin kannustaa luovuuteen. Tämä kokonaisuudessaan lisää lapsessa uskallusta, yrittämisen halua sekä uteliaisuutta uusia asioita kohtaan - ja toimii avaimena eheään minäkuvaan. (Karppinen ym. 2001. 14 - 22)

Lapsi on luonnostaan aktiivinen ja utelias toimija. Lasten mielestä käsillä tekeminen on kivaa yhdessä tekemistä ja tämän takia se toimii luontevasti osana lapsen arkea ja yhdessä tekemisen kulttuuria. Se on lapselle luonteva tapa toimia ja aikuisen on helppo antaa positiivista palautetta lapselle. Lapset haluavat tekemisillään ja sanoillaan miellyttää aikuista 4 - 5-vuoden iässä. Tämän ikäisten lasten normaaliin kehitykseen kuuluu myös halu näyttäytyä aikuisen silmissä hyvältä. Lapset hakevat aikuisen hyväksyntää toisaalta myös tämän ikäiset alkavat ensi kertaa luomaan mielikuvamaailman, sen takia he ovat juuri otollinen ikäryhmä taiteelle ja vapaalle luovuudelle (Cacciatore 2007. 108 - 110).

Pedagogisena tavoitteena kerralle voidaan asettaa käden ja silmän yhteistyö eli motoristen taitojen vahvistuminen. Askartelun ja värittämisen avulla lapsi saa myönteisiä ja taiteellisia kokemuksia, jotka vahvistavat lapsen itseluottamusta.

Sisältö:

- aamunavaus Ammulin ja Kettulin seurassa
- Tutustuminen suomalaisiin eläimiin
- Väritys ja leikkaus tehtävät, joissa eläimet ja sijoitetaan elinympäristönsä tauluille (metsä, maatila)
- Vapaata leikkiä (jos jää aikaa)
- Eläinaiheinen satu: Vähäojan talo
- Leikitään yhteinen piirileikkilaulu (liite 1) ja lorupussi

Aamunavaus pidettiin aiemmilta kerroilta tuttuun tapaan Kettulin ja Ammulin seurassa. Olimme askarrelleet kaksi isoa taulua, maatilan pihapiiri- ja metsämaisema kuvat. Piirsimme paperiarkille erilaisia koti- ja metsän eläimiä, joita lapset saivat värittää ja leikata sekä sijoittaa ne sitten omiin elinympäristöihinsä. Saksia käyttämällä ja väritystehtävän avulla käden ja silmän yhteistyö vahvistuu ja hienomotoriset taidot kehittyvät/ vahvistuvat. Tämän avulla lapset havainnoivat konkreettisemmin eläimien luonnollisen elinpaikan ja samalla tutustuivat villi- ja kotieläimiin. Lapset osallistuivat toimintaan innokkaina ja halusivat kertoa, mitä eläimiä tunsivat jo entuudestaan. Lisäksi lapset innostuivat itse valitsemiensa eläinhahmojen kiinnityksestä tauluihin sinitarralla.

Ryhmällä oli puoli tuntia aikaa vapaaseen leikkiin ennen ruokailuhetkeä. Lapset leikkivät samoja leikkejä kuin edellisilläkin kerroilla. Pojat ja tytöt ovat ryhmäytyneet omiin leikkiryhmiin ja he leikkivät yleensä samojen kavereiden kanssa.

Ruokailun jälkeen kokoontuimme yhteen ja luimme sadun Vähäojan talo (Grinley 1998, 10 - 19). Sadun tarkoituksena oli tutustuttaa lapset erilaisiin maatilaneläimiin, niiden ääntelyihin sekä niiden elinympäristöön. Lopuksi oli vuorossa vielä aikaisemmilta kerhokerroilta tuttu lorupussi ja piirileikkilaulu.

13 Neljäs kerhokerta, teemana musiikkileikkiliikunta

Musiikkileikkiliikunnassa on aina huomioitava lapsen kehitystaso ja hänen kiinnostuksen kohteensa. Toiminta pitää suunnitella lasten karkeamotoristen taitojen pohjalta ja sen pitää olla sellaista, johon lapset saavat osallistua yhtä aikaa. Kasvattajan tehtävänä on toimia innostajana ja kannustaa lasta osallistumaan ryhmän yhteiseen toimintaan (Zimmer 2001, 122 - 123). Musiikkileikkiliikunnassa pitää antaa lapselle vapaus liikkua, leikkiä ja tuottaa ääntä juuri sellaisella tavalla kuin lapsi itse haluaa. Merkityksellistä ei ole se kuinka kaunista tuotetusta liikkeestä tai äänestä tulee, vaan tarkoitus on, että jokainen lapsi voi toteuttaa itseään omalla tavallaan omaan mielikuvitukseensa nojautuen (Autio 2001, 258).

Pedagogiset tavoitteet kerralle olivat liikkumisen ilo, elämyksellisyys, tarkkaavaisuuden kehitys, oppia noudattamaan yhteisiä sääntöjä ja ryhmässä toimiminen

Sisältö:

- Aamunavaus Kettuli ja Ammulin seurassa
- Musiikkileikkiliikunta
- vapaata leikkiä
- Liikuntaleikkejä esim. karhu nukkuu, jänis istui maassa
- Leikkivarjon avulla liikuntaleikkejä: Hämähäkit, kissa ja hiiri, värileikki
- Lopuksi satu: Kolme kärpänpoikaa

- Yhteinen piirileikkilaulu (liite 1) ja lorupussi

Aamunavauksessa kävimme läpi kalenterin, sään ja Kettuli ja Ammuli kyselivät lasten kuulumiset. Aamunavauksen jälkeen jaoin lapset kahteen ryhmään. Toiselle ryhmälle annoimme tehtäväksi valita soittimen, kun toinen ryhmä oli esiintymisvuorossa. Soittimina tarjolla oli rytmisoittimia sekä nokkahuiluja. Soittimilla oli tarkoitus kuvailla eläinten kokoa ja tapaa liikkua. Isoa eläintä kuvatessa soitettiin lujaa ja liikuttiin raskaasti, pienen eläimen ääni oli hennompi ja liike pienempi. Esiintymisvuorossa olleen ryhmän tehtävänä oli matkia musiikin tahdissa eläimen liikehtimistä. Eläimen, jota esitettiin, saivat valita soittovuorossa oleva ryhmä. Molemmat ryhmät olivat erittäin innostuneita ja eläytyivät täysillä mukaan toimintaan. Välillä vaihdoin ryhmien paikkoja, jotta jokainen pääsisi esiintymään ja soittamaan vuorollaan. Jopa ne lapset, jotka normaalisti eivät olleet toiminnasta niin innostuneita, olivat musiikkileikkiliikunnassa täysillä mukana.

Lapsille oli järjestetty hetki aikaa vapaaseen leikkiin ennen ruokaa. Ruokailun jälkeen lauloimme ja leikimme: Karhu nukkuu ja Jänis istui maassa laululeikkejä. Laululeikit olivat tuttuja jo entuudestaan lapsille. Lapset laulavat ja leikkivät mielellään jo heille entuudestaan tuttuja laululeikkejä.

Koska ensimmäisellä kerralla leikkivarjo oli ollut lasten keskuudessa suosittu, olimme luvanneet lapsille, ottaa sen mukaan toimintaan vielä kerran. Lapset saivat levittää leikkivarjon auki ja sen jälkeen he ottivat jokainen varjon reunasta kiinni. Lapset saivat päättää mitä leikimme. Ylivoimaisesti halutuin leikki oli entuudestaan tuttu sääleikki, myrskytuuli oli suosituin säätoive. Leikkivarjolla leikimme myös kissa- hiiri leikkiä. Muutama lapsi sai olla vuorollaan kissa ja muutama oli hiirenä. Hiiret menivät varjon alle ja kissat yrittivät pyydystää niitä varjon päällä. Muut lapset heiluttivat varjoa, vaikeuttaen hiirien löytymistä. Lopuksi sai jokainen lapsi valita värin varjosta, joko keltainen, punainen, sininen tai vihreä. Lapset ottivat kiinni varjon reunasta, valitsemastaan väristä. Ohjaaja huusi jonkun värin, jolloin siinä värisä kiinni olleet päästivät varjosta irti ja juoksivat varjon alitse toiselle puolelle tyhjään kohtaan kiinni. Lapsista lähti ääntä ja riemun kiljahteluita, kun he innoissaan säntäilivät varjon reunasta toiseen.

Lopulta rauhoitumme kuuntelemaan satua. Sadun nimi oli Kolme kärpänpoikaa (Grindley & Ellis 1998, 24 - 27) Opetuksena oli erilaisuuden hyväksyminen. Ryhmätoiminnassa lasten on hyvä osata hyväksyä erilaisuus, joten sadunvalinta oli luonteva valinta tälle kerhokerralle. Tavoitteenamme oli ryhmässä toimiminen, joten satu tuki hyvin ryhmän sisällä tapahtuvaa toimintaa. Keskustelimme sadun jälkeen lasten kanssa erilaisuudesta ja toisen hyväksymisestä sellaisena kuin hän on. Päivän lopetimme tuttuun lorupussiin ja Tuikkujen omaan piirileikkilauluun.

14 Viides kerta, teemana metsäretki ja roskaaminen Luontokasvatus, ympäristökasvatus, siisteyskasvatus

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2005) lasten kasvatukseen kuuluu yhtenä merkityksellisenä osana luontokasvatus. Lapsille tulisikin opettaa luonnon eri ilmiöitä ja niihin vaikuttavia tekijöitä.

Seikkailukasvatus on yksi osa kokemuksellista kasvatusta. Se on varhaiskasvatuksessa uusi suuntaus. Peruspiirteitä toiminnalle on elämysten ja kokemusten tuottaminen. Kokonaisvaltainen fyysinen osallistuminen antaa lapsille elämyksiä ja kokemuksia, jotka tukevat lapsien tervettä kehitystä (Kokljuschkin, 2000, 30 - 31).

Lapsi oppii 4 - 5 – vuotiaana konkreettisten toimintojen kautta. Hän kehittyy visuaalisten ja todellisten toimintojen kautta. Lapsen on helpompaa mieltää näkemänsä ja itse kokemansa kautta uusia asioita ja näin hänen on myös helpompaa ymmärtää uusia asioita (Brotherus ym, 2002, 120).

Veimme lapset luontoon, jossa on tarkoituksena havainnollistaa lapsille luontoon ja eläimiin liittyviä asioita. Halusimme myös opettaa lapsille luonnon merkityksen ihmisen- ja eläinten hyvinvoinnin kannalta. Luonnossa lapsi pääsee aistimaan itse luontoa visuaalisten ja todellisten kokemusten kautta. Konteksti on antoisa ja luonnossa voidaan konkreettisesti nähdä, kuulla, haistaa ja tuntea sekä tutustua omaan ympäristöön.

Tavoitteena on kokemuksellisuus, ympäristökasvatus, siisteyskasvatus ja yhteisöllisyys

Sisältö:

- Aamunavaus: Ammuli, Kettuli ja Haikara
- Kävelyretki metsään
- Ulkoleikki: Pihapiirin puut
- Siisteyskasvatus metsässä retken aikana
- Satu (liite 5)
- Grillilounas
- Yhteinen piirileikkilaulu(liite 1) ja lorupussi

Aamunavaus oli tällä kertaa hieman erilainen kuin aikaisemmat. Ammuli ja Kettuli olivat tuoneet ystävänsä Haikaran mukaan katsomaan kerhon toimintaa. Haikara oli Kettulin ja Ammulin kaukaa saapunut ystävä. Aamunavauksen jälkeen pukeudimme ulkovaatteisiin ja lähdimme ulos. Pihapiirissä muodostimme parijonon, jossa menimme metsään. Pysähdyimme metsässä ja kuuntelimme erilaisia metsästä kantautuvia ääniä. Mietimme samalla ketä kaikkia metsässä asuu. Jonkun aikaa kävelyämme pysähdyimme ja kerroimme lapsille roskaamisesta ja sen haitoista, koska metsän eläimet kärsivät epäsiisteystestä, metsähän on eläinten koti. Lapset löysivät tarkoilla silmillään jokapuolelta roskia, joita he osoittelivat narkästyneinä. Sen jälkeen etsimme turvallisen paikan, jossa lapsilla oli mahdollisuus juosta ilman vaaroja ja missä oli tarpeeksi erilaisia puita. Eri puulajeihin tutustuimme puuleikin avulla. Lasten oli tunnistettava pihlaja, koivu, mänty ja kuusi. Sen jälkeen ohjaaja huusi puun nimen, jota lasten piti käydä halaamassa. Jos joku lapsista ei löytänyt puuta, ohjaajat auttoivat puun löytämisessä.

Muodostimme takaisintuloa varten jonon. Kyseessä oli Seuraa johtajaa-leikki. Jonon ensimmäinen sai päättää, miten jono liikkuu eteenpäin. Lapset saivat matkia erilaisten eläinten tapaa liikkua ja muut seurasivat perässä. Näin taittui paluumatka kerhon pihalle. Niin aikuisilla, kuin lapsillakin oli lystikäs paluumatka. Pihalle saavuttuamme muodostimme piirin. Kerroimme lapsille perinnesadun, jonka olimme itse kuulleet omilta vanhemmilta lapsuudessa. Satu kertoi kolmesta karhunpennusta, joiden äiti lähti kaupunkiin hakemaan perheelle ruokaa. (kts. Lii-

te 5)

Sadun jälkeen söimme grillinakkeja ja joimme mehua. Syönnin jälkeen muodostimme kertaalleen piirin, jossa leikimme yhteisen Tuikkujen piirileikkilaulun ja kurkistimme lorupussiin. Lapset jäivät vielä leikkimään kerhon pihalle toiminnan jälkeen vanhempiensa seurassa.

- 15 Kuudes kerta, teemana perinneleikit (sisä/ulkoleikit sään mukaan) Sosiaalisuus, vuorovaikutuskyvyt ja kulttuuri

Vuorovaikutustilanteet ovat merkityksellisiä lapsille niin kuin aikuisellekin. Lapset hakevat aikuisten hyväksyntää ja huomiota sekä yrittävät tulla kuulluiksi vuorovaikutuksen kautta. Ilmapiiirtään myönteisissä vuorovaikutustilanteissa lapsi kokee turvallisuuden tunnetta ja saa palautetta itsestään sekä omista taidoistaan. Vuorovaikutus on joka tilanteessa sosiaalista kanssa käymistä toisen ihmisen kanssa. Jokainen tarvitsee osakseen ymmärrystä ja hyväksyntää, jotta pystyy hyväksymään myös erilaisuuden. Lapsen pitää tulla kuulluksi ja hyväksytyksi juuri omana itsenään (Cacciatore 2007, 92).

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2005, 28) yhtenä orientaationa on historiallis-yhteiskunnallisuus, sen tavoitteena on antaa lapsille mielikuvia menneisyydestä. Tämän takia halusimme opettaa lapsille perinneleikkejä, joita jo heidän isovanhempansa ovat leikkineet omassa lapsuudessaan. Leikit voivat olla lapsille jo entuudestaan tuttuja ja ne kuuluvat vahvana osana heidän omaan kulttuuriinsa.

Kerhokerran tavoite on tarjota lapsille vanhanajan leikkejä ja opettaa niitä lapsille. Tämä tutustuttaa lapsia asioihin omassa kulttuurissa ja ympäristössään. Tarkoituksena on kannustaa lapsia myös liikkumaan.

Sisältö:

- Aamunavaus ja lorupussi Kettulin, Ammulin ja Haikaran seurassa
- Perinneleikit: polttopallo, piilopetti, piiri pieni pyörii, kapteeni käskää
- Mehut ja piparit

- Satu: Kolme pukkia nimeltään Mikko
- Yhteinen piirileikkilaulu(liite 1)
- Kerhon lopetus

Aamunavaukseen otimme mukaan Ammulin, Kettulin ja Haikaran. Nuket hyvästelivät lapset ja kertoivat heille koulutöiden jatkuvan muualla. Lapset saivat kertoa nukeille vappukokemuksistaan. Aamunavauksessa käsitelimme kalenterin, katsoimme lorupussin ja luimme sadun, joka kertoi kolmesta pukista nimeltään Mikko (Emond & Starck 1979). Kolmen pukin tarina on perinteinen satu, jota on kerrottu vuosi kymmenet suomalaisille lapsille. Aamunavauksen jälkeen lapset saivat leikkiä omia leikkejään. Vielä ennen vapaata leikkiä, leikimme monelle aikuisellekin lapsuudestaan tutun laululeikin ”piiri pieni pyörii”. Olimme tarkoituksellisesti varanneet pidemmän ajan vapaaseen leikkiin. Lapsille jäi tunnin verran aikaa leikkiä mitä halusivat.

Lasten ruokailtua omat eväänsä, tarjosimme lapsille mehua ja piparit, koska tämä oli viimeinen kerta, kun olimme vetämässä kerhoa lapsille.

Perinneleikit leikimme ulkona ja lapset osallistuivat mielellään kaikkeen. Leikimme polttopalloa, kaikki muut paitsi yksi lapsi menivät suljetun ympyrän sisälle. Ulkopuolelle jäänyt heitti palloa, tarkoituksena osua toisten jalkoihin ja ”polttaa” joku kaverikseen heittämään palloa. Viimeinen piirin sisälle jäänyt lapsi oli pelin voittaja.

Piilopetti on ikivanha perinneleikki, olimme suunnitelleet leikkivämme sitä. Keskustelimme ohjaajien kanssa ja jätimme sen hyvästä syystä pois. Ryhmässä oli muutama hyvin vilkas lapsi ja emme voineet päästää lapsia pois näköyhteydestä turvallisuussyistä, joten päädyimme poistamaan leikin suunnitelmista. Polttopallon jälkeen leikimme vielä ”kapteeni käskee” leikin. Lapsista yksi sai olla kapteeni joka käskee muita erilaisiin asentoihin kehottaa äänteleämään tai ilmehtimään erinäisin tavoin. Jokainen lapsi sai olla vuorollaan kapteeni ja käskyttää muita. Vielä viimeisen kerran lauloimme piirileikkilaulun ja hyvästelimme lapset.

16 ARVIOINTIA TOIMINNASTA

17 Lasten antama palaute toiminnasta

Lapsien pitää saada tuoda julki omat arviot ja laatuksitykset, sillä se on laadukkaan varhaiskasvatuksen merkki. Samalla se lisää lasten osallisuuden kokemuksia heidän omissa asioissaan. Lapsen pitää saada antaa palautetta, jotta toimintaa voidaan muokata lapsilähtöiseksi (Kupila 2004, 9 - 10). Lapset antoivat toiminnasta suoraa palautetta jokaisella kerhokerralla. Erityisiä kyselylomakkeita ei tehty. Tämän ikäiset lapset antavat palautetta aikuisia miellyttäen, joten lapselta toiminnan kautta saatu palaute on paljon arvokkaampaa. Lapset reagoivat jokainen omalla persoonallaan toimintaan. Jos aihe ei ollut lapselle mieleinen, niin hän ei jaksanut kuunnella hiljaa tai osallistua aktiivisesti toimintaan. Parhaimmillaan lapset innostuivat ja eläytyivät leikkeihin, satuihin ja muuhun järjestettyyn toimintaan.

Jokaisen kerhokerran alussa lapset kyselivät, että ”mitähän kivaa tänään tehdään”. Lapset olivat odottaneet kerhoon pääsyä, koska olivat varmoja siitä, että jotain kivaa tulee tapahtumaan. Lasten antama palaute näkyi suoraan heidän iloilta ja innokkailta kasvoilta. Riemun kiljahtelut ja innokas osallistuminen toimintaan vakuuttivat meidät suunnitelmiamme onnistumisesta. Tosin joinain kertoina huomioimme jonkun lapsen pitkästyksen ja haluttomuuden osallistua liikunnallisiin leikkeihin. Osallistuminen toimintaan oli vapaaehtoista. Lapsi, joka ei halunnut olla mukana, sai seurata vierestä tapahtumia yhdessä ohjaajan kanssa.

Kaikkein suosituimmaksi toiminnaksi kerhokertojen aikana muodostui leikkivarjo ja liikuntaleikit sen avulla. Lapset saivat leikkiä riehakkaita leikkejä varjon avulla. Leikkivarjo oli uusi työväline kerhossa ja lapsilla ei ollut siitä aikaisempia kokemuksia. Lapset pyysivät saada leikkiä uudestaan varjon kanssa. Lupasimmekin lapsille ottaa leikkivarjon mukaan toimintaan toisen kerran, jonka myös toteutimme.

Toisena ylivoimaisena suosikkina oli musiikkileikkiliikunta, jossa lapset saivat itse määrätä, mitä muut tekevät musiikin tukemana. Oli ihanaa nähdä erään lapsen

osallistuminen ja aito innostuneisuus musiikkileikkiliikuntaan. Tämä kyseinen lapsi oli ollut melko arka osallistumaan aikaisemmillä kerhokerroilla mihinkään. Lapsien osallistumisesta ja innostumisesta toimintaan näki kuinka hyvin suunnitelma toimi kerhokerralla.

Myös retkipäivä metsään oli hyvin suunniteltu ja sen takia se onnistui hyvin. Lapset olivat kiinnostuneita ja innostuneita kaikesta mitä teimme. Lasten eläytyminen metsässä toteutettuihin leikkeihin ja opetukseen oli valtaisa ja mukavaa seurata.

Lapsilta saamamme palaute koko toiminnasta oli positiivista ja he nauttivat järjestämästämme projektista. He saivat seikkailu-elämyksiä ja osallisuuden ja yhteisöllisyyden kokemuksia kerhokertojen aikana. Lapset oppivat myös uusia asioita, kuten ympäristökasvatusta.

18 Ohjaajien palaute toiminnasta

Keräsimme jokaisen kerhokerran jälkeen toiminnasta suullista palautetta kerhon vakituisilta ohjaajilta, jonka itse kirjasimme muistiin. Arvostamme heidän ammatillista osaamistaan ja halusimme kuulla heidän mielipiteensä sekä huomiot. Palaute oli realistista ja rakentavaa.

Ensimmäisen kerran jälkeen saimme palautetta, että meidän ei tulisi ehdollistaa puheellamme lapsia. Lapset pitäisi ohjata mukaan toimintaan sanomalla heille ”tänään teemme...”, eikä ”tekisimmekö tänään...”. Vastaava ohjaaja neuvoi meitä olemaan jämäkempiä lasten suhteen, silloin ryhmä pysyy paremmin kasassa ja on helpommin hallittavissa. Lapset tuntevat turvaa aikuisesta, silloin kun lapselle asetetaan rajat. Otimme neuvon vastaan ja muutimme tapaamme toimia, jolloin ryhmä pysyi yhtenäisempänä ja oli helpommin ohjattavissa.

Ohjaajat pitivät opinnäytetyömme toiminnasta. Osasimme heidän mielestään ottaa jokaisen lapsen yksilöllisesti ja tasapuolisesti huomioon ja antaa lapsille aikaa kertoa omista tärkeistä asioistaan. Monipuolinen toiminta ja irrotteleva työote koet-

tiin ihanan erilaiseksi ja riehakkaaksi. Ryhmän hallinta sujui myös odotetulla tavalla.

Kokonaisuutena kerhokerrat olivat rakennettu lapsen etua ajatellen. Mukavasti jäsennellyt sisällöt loivat lapsille hyvän kokonaisuuden. Jännät sadut ja hauskat lorut olivat iso plussa toiminnalle. Aikuisten osallistuminen toimintaan koettiin positiiviseksi.

19 OMAA ARVIOINTIA JA POHDINTAA PROSESSISTA

Toiminnallinen opinnäytetyömme koostui kolmesta vaiheesta etukäteissuunnittelu, toteutusvaihe sekä kirjallinen loppuraportti. Opinnäytetyössämme etukäteissuunnittelu ja materiaalien hankinta sekä valmistus veivät suuren osan ajastamme. Tämä helpotti ja vähensi toteutusvaiheessa työmääräämme. Olemme opinnäytetyöprosessissa huomioineet lasten kehitystason suunniteltaessa ja toteuttaessa kerhotoimintaa. Onnistumisen edellytyksenä oli hyvä etukäteissuunnittelu. Kaikki toiminta rakennettiin sopivan haasteelliseksi, muttei liian vaikeaksi lapsille. Tavoitteenamme koko prosessin ajan kulki lapsen hyvinvointi, kasvu ja sen tukeminen sekä osallisuuden ja yhteisöllisyyden kokemusten tuottaminen lapsille. Turvallinen ympäristö loi puitteet toiminnalle.

Alkuperäissuunnitelmassa emme olleet huomioineet vapaata leikkiä, kunnes havahtuimme, että vapaalle leikille on oltava tilaa. Loimme lapsille kehykset erilaisille toiminnoille, joissa jokainen lapsi sai kuitenkin toteuttaa itseään omalla tavallaan. Toiminnasta tuli heidän näköistään. Vaikka toiminta oli osaltaan ohjattua, saivat lapset mahdollisuuksien mukaan toteuttaa erilaisia asioita vapaasti ryhmätoimintojen tukemana. Lapsi leikkiessään toteuttaa itseään, käsittelee asioita ja oppii uutta ohjatun ja vapaan leikin kautta. Lapsi peilaa kokemaansa, niin hyvää kuin huonoakin leikin kautta ja sen takia lapselle on järjestettävä mahdollisuus leikkiin. Suunnittelussa tasapainotimme vapaan ja ohjatun leikin suhdetta. Molempia tarvitaan laadukkaaseen kasvatukseen. Ohjatun leikin avulla lapselle voi-

daan opettaa tai vahvistaa hänen taitojaan joissain määrätyissä asioissa. Vapaassa leikissä ohjaaja pystyy havainnoimaan lapsen kehitystasoa ja hyvinvointia sekä puutteita niissä. Lapsen normaali ikäkehitys on tunnettava hyvin, jotta voidaan tehdä arviointia lapsen kehityksestä ja hyvinvoinnista. Varhainen puuttuminen ja solmukohtien löytyminen on tärkeää lapsen kasvun edistämisessä.

Opinnäytetyömme keskittyi olennaisesti lasten kanssa tapahtuvaan toimintaan. Tärkeitä ja keskeisiä käsitteitä opinnäytetyössämme olivat yhteisöllisyys, lapsilähtöisyys, osallisuus, vuorovaikutus, innostaminen ja varhaiskasvatus. Olemme opinnäytetyömme edetessä saaneet vahvistusta siitä, että pienen lapsen kasvun turvaaminen tarvitsee kaikkia edellä mainittuja asioita. Hyvä, virikkeellinen ja turvallinen kasvuympäristö vahvistaa lasta ja kantaa pitkälle aikuisuuteen. Olimme laatineet laajan kokonaisuuden, vaikkakin toteutukselle varattu aika oli lyhyt. Suunnitelluista aiheista olisi helposti saanut koko kerhokauden kestävän toiminnallisen jatkumon, josta lapset olisivat saaneet enemmän hyötyä.

Henkilökunta ja lapset ottivat meidät hyvin vastaan ja olimme heti osana heidän toimintaansa. Toiminnan alussa lapset ujostelivat meitä, emmekä mekään olleet niin varmoja ohjaajia. Hyvänä työvälineenä kerhokerroilla meillä oli eläinkäsinuket, jotka helpottivat kontaktin luomisessa lapsen ja aikuisen välillä. Lapsille ja käsinukeille syntyi hetkessä luottamuksellinen ja avoin suhde, ujoimmatkin lapset avautuivat ryhmälle. Nukkejen käyttö vaati meiltä ennakkoluulottomuutta ja oman luovuuden käyttöönoton harjoittelua. Toiminnan edetessä kuitenkin uskaltuimme heittäytyä toimintaan täydellä sydämellä ja onnistuimmekin siinä yli odotusten. Leikin varjolla ja lapsenmiehellä työskentely vaatii mielikuvitusta ja uskallusta toimia vapautuneesti ja kykyä antaa jotain itsestään, sillä lapsi aistii epäaitouden. Onnistumisen kokemusten kautta saimme lisää varmuutta 4-5-vuotiaiden kohtaamisessa. Olimme osa nukkejen persoonallisuutta ja niiden käytöstä tuli joka kerta luontevampaa. Lasten kasvoista ja silmistä välittyi aito kiinnostus ja luottamus nukkeja kohtaan. Lapset vastasivat nuken esittämiin kysymyksiin suoraan nukkele eivätkä ohjaajalle. Nukke oli elävä hahmo lapselle (Karppinen ym. 2001, 158 - 163). Erityisen palkitsevaa oli kokea lasten kanssa työskentelyssä ehdoton suora palaute, jota lapset omilla sanoilla, eleillä ja ilmeillä toivat esille.

Kerhokerrat toteutuivat annetussa aikataulussa ja pysyimme suunnitelmassa hyvin.

Asettamamme tavoitteet toiminnalle auttoivat toiminnan arviointia. Toiminnan kaikenikäinen arviointi auttoi toiminnan onnistumisessa. Toimintatapoja oli helppo muuttaa, koska teimme itsearviointia ja näin toiminnasta tuli laadukkaampaa ja elävämpää.

Keskusteluissamme nousi esille myös se, että jos pitäisimme koko vuotisesti kerhotoimintaa, pystyisimme syventämään eri osa-alueita paremmin. Esimerkiksi musiikkileikkiliikuntaa voisi pitää useammin. Musiikkileikkiliikuntakerralla huomasimme, että saimme mukaan myös vaikeimmin tavoitettavat lapset. Tämä toiminta osallistaa lapset hyvin mukaan toimintaan. Musiikki vapauttaa lasta liikkeeseen ja antaa mielikuvitukselle vapauden. Halusimme toiminnassamme antaa kaikille lapsille elämyksellisiä ja kokemuksia. Lasten ilmeistä ja käyttäytymisestä päätelimme, että olimme onnistuneet tehtävässämme. Lapsille suunnattu toiminta oli virikkeellistä ja innostavaa, mutta aikaa ei ollut riittävästi aihepiirejä syventääksemme.

Pohdimme kerhokertojen jälkeen sitä, että olisiko meidän pitänyt rajata tehokkaammin aihealue varhaiskasvatuksen alueella, esimerkiksi ympäristökasvatukseen. Silloin olisimme voineet tehdä yhdestä aihealueesta laajemman ja syventävän kokonaisuuden. Kuitenkin kerhotoiminnan suunnittelussa tulee huomioida koko varhaiskasvatuksellinen kokonaisuus, jonka takia myös me halusimme ajan vähydestä huolimatta toteuttaa mahdollisimman kattavan kokonaisuuden.

Opinnäytetyöllemme asettamat tavoitteet toteutuivat mielestämme hyvin aikaan nähden. Kerhotoiminnan toteutusvaiheelle varattu aika oli liian lyhyt päästäksemme kunnolla tavoittelemiimme motoristen ja kognitiivisten taitojen kehittymiseen. Voidaan todeta kuitenkin, että toimintamme tuki lasten näitä edellä mainittuja taitoja, vaikka ei ehtinytkään niitä kunnolla kehittää.

Tavoitteena oli kehittyä myös ammatillisesta näkökulmasta opinnäytetyömme aikana. Käytännön työssä karttavat myönteiset kokemukset vahvistivat meidän ammatti-identiteettiämme. Lasten innostuneisuus valoi uskoa onnistumisestamme toiminnan toteutusvaiheessa. Saimme myös hyvää ja rakentavaa suullista palautetta ammattilaisilta, jonka perusteella voimme kehittää omaa ammatillista osaamistamme. Saimme myös paljon uusia ja tärkeitä kokemuksia kerhotoiminnan ohjauksesta ja vuorovaikutustaidoista. Omien oppimiskokemuksiemme kautta huomasimme, kuinka aikaa vievää on etukäteistyö ja tavoitteiden luominen toiminnalle.

Lasten kanssa toimiminen ei voi kokemustemme kautta pohjautua täysin valmiisiin suunnitelmiin, vaan suunnitelmat elävät tilanteiden ja lasten yksilöllisyyden mukaan. Tilanteiden lukutaito vaatii tietynlaista ammatillisuutta ohjaajilta. Ohjaajien on osattava eläytyä ja muuttaa myös suunnitelmia lasten tarpeiden pohjalta, vaikkakin suunnitelmat on hyvä olla olemassa suuntaa antavina.

Oivalsimme opinnäytetyömme aikana, että hyvän ohjaaja työskentelee sydämellään. Hän osaa olla lapsille aidosti läsnä. Lapset tarvitsevat aikuista, joka jaksaa kuunnella ja puhua heidän kanssaan ja havainnoida lasten lähettämiä sanattomia signaaleja.

Opinnäytetyöprosessin eri vaiheissa olemme joutuneet tutustumaan ammattialan kirjallisuuteen vielä tarkemmin kuin opintojen aikana. Opinnäytetyön kirjallisessa vaiheessa olemme palanneet aina uudestaan sosionomin työnkuvaan varhaiskasvatuksen osa-alueella, tämä puolestaan on vahvistanut ja syventänyt meissä omaa ammatti-identiteettiämme. Olemme ammatillisesti kasvaneet opinnäytetyön aikana valtavasti ryhmän ohjaustaidoissa. Totesimme kuitenkin, että ammatillinen kasvumme on vasta alkumetreillä, vaikka tietopohja on hyvä.

LÄHTEET

Arponen, H. 1996. Metsä ystävämme. Helsinki: painotalo MIKTOR

Autio, T. 2001. Liiku ja leiki. Motorisia perusharjoitteita lapsille. Gummerus kirjapaino Oy. Jyväskylä

Brotherius, A., Hytönen, J. & Krokfors, L. 2002. Esi- ja alkuopetuksen didaktiikka. WS Bookwell OY. Juva

Brown, W, Ltd 2000. 2. painos Paras riimikirjani. Satukustannus: painettu EU:ssa
Ojaranta, R. & Simojoki, M. 1994 Meidän muksun laulut ja leikit: Keuruu: OTAVA

Cacciatore, R. 2007. Aggression portaat. Vammalan kirjapaino Oy.

Emond, I. & Starck, M. 1979. Kolme pukkia nimeltään Mikko. Mestarikustannus Oy: Helsinki.

Grindley, S & Ellis, A. 1999 Maatilan eläintarinoita: Dubai.

Heinämäki, L. 2005. Varhaista tukea lapselle - työvälineenä kehittämisvalikko. Stakes: Helsinki

Himberg, L., Laakso, J., Näätänen, R., Peltola, R., Vidjeskog, J. 2000. Kehittyvä ihminen, psykologia 2. WSOY Kirjapainoyksikkö: Porvoo

Hämäläinen, J. 2006. Johdatus sosiaalipedagogiikkaan. Kopijyvä: Kuopio

Kaipio, K., Haapamäki, J., Keskinen, S., Uusitalo, I & Kuoksa, M. 2000. Yhteisö kasvattaa. Tampere. Tammer-paino OY

Kaipio, K. 1999. Kasvattava yhteisö. Gummerus Kirjapaino OY: Jyväskylä

Kantola, I., Koskinen, K., & Räsänen, P. 2004. Sosiologisia karttalehtiä. Vastapaino

Karlen, H. 1993. Muotoja, OY Kirjalito AB : Vantaa.

Karppinen, S., Puurula, A. & Ruokonen, I. 2001. Taiteen ja leikin lumous Tampere. Tammer-Paino Oy

Kupila, P. 2004. Arvioidaan yhdessä. Tammer-Paino Oy , Tampere.

Kokljuschkin, M. 2000. Seikkailuun. Kustannusosakeyhtiö Tammi, Helsinki.

Loruja ja lauluja, laululeikkejä, 2010 vauvamuskari [viitattu 8.3.2010] Saatavissa: <http://www.dlc.fi/>.

Manninen, A. & Lyytinen, L. 2010. Mielikuvituksen ja luovuuden kehittyminen [viitattu 20.7.2010] Saatavilla: <http://www.sampo2002.oulu.fi/lassijaleevi/mielikuvituksenjalovuudenkehitys.html>

Muhr, U. & Scheurering, E. 2000. Eläinten seikkailuja: Helsinki.

Nuotio, E, Anttonen A & Palokoski, T, 2009. Ripinä & rapina Kunstannusosakeyhtiö OTAVA

Oranen, M. 2008. Sosiaali- ja terveysministeriön Lastensuojelun kehittämissohjelman osaraportti: Mitä mieltä? Mitä mieltä! Lasten osallisuus lastensuojelun kehittämisessä. Ensi- ja turvakotien liitto ry: Helsinki

Rasku- Puttonen, H., Karila, K., Alasuutari, M. & Nummenmaa, A- R. 2006. Kasvatusvuorovaikutus. Gummerus Kirjapaino OY: Vaajakoski.

Sosiaali- ja terveysministeriö 2002. Valtioneuvoston periaatepäätös: Varhaiskasvatuksen valtakunnallisista linjauksista [Viitattu 16.10.2010] Saatavilla 16.10.2010: <http://pre20031103.stm.fi/suomi/pao/varhais2/kasvatus.pdf>

Sosiaaliportti. 2010. Sosiaalialan ammattikorkeakoulu, sosionomi amk tutkinto 2010 [viitattu 2.6.2010] saatavilla: http://www.sosiaaliportti.fi/fi/FI/sosiaalialanamkverkosto/sosiaaliala_ammattikorkeakouluissa/sosionomi_amk_tutkinto/

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet, 2005. uusittu painos. STAKES : Saarijärvi.

Zimmer, R. 2001. Liikuntakasvatuksen käsikirja. Didaktis- metodisia perusteita ja käytännön ideoita. Karisto Oy : Hämeenlinna.

LIITTEET

LIITE 1: Tuikkujen oma piirileikkilaulu

LIITE 2: Lupakyselylomake vanhemmille

LIITE 3: Lupakysely kerhotoiminnan vetämisestä

LIITE 4: Ilmoitus lasten vanhemmille metsäretken toteutuksesta

LIITE 5: Satu

LIITE 1

TUIKKUJEN OMA PIIRILEIKKILAULU

Kun yhtehen me tullaan, tullaan, tullaan, Kun yhtehen me tullaan, niin kavereita ollaan. Sinä olet minun kaveri ja minä olen sinun kaveri. kun yhtehen me tullaan, niin kaikilla kaveri on! Hyvä me, hyvä Tuikut!

Leikki ohje: Kävelemme piirissä käsi kädessä samalla laulamme leikkilaulua ja heiluttelemme käsiä. Loppuun lausumme kovaan ääneen Hyvä me, hyvä Tuikut!

Hyvät vanhemmat

Olemme kaksi sosionomi opiskelijaa Lahden ammattikorkeakoulusta Kirsi Suviola ja Arja Koskinen. Suuntaudumme lapsi- ja nuorisotyöhön ja saamme lastentarhanopettaja pätevyyden tutkinnon puitteissa.

Teemme opinnäytetyömme lastenne aamupäiväkerhon toiminnasta, suunnittelemme toimintaa kuudeksi kerraksi, 12.4- 17.5.2010 välisenä aikana Tuikkujen ryhmässä. Raportoimme toimintakerrat opinnäytetyöhömmme, joka on jälkikäteen saatavilla Hoitajankadun tietokeskuksesta sekä Hirsimetsäntien kerhon tiloista.

Opinnäytetyötämme varten kysymmekin lupaa teiltä hyvät vanhemmat. Saako lapsenne osallistua toimintaan, joka raportoidaan opinnäytetyössämme. Sekä annatko luvan valokuvata toimintaa? (Kaikki materiaali on vain opinnäytetyötämme varten, eikä kenenkään lapsen nimiä tai muitakaan henkilötietoja esiinny loppuraportissa)

Pyydämmekin teitä hyvät vanhemmat täyttämään ja palauttamaan alla olevan luvan kerhoon ennen 12.4.2010 kerhotoiminnan alkua, jotta tiedämme mihin lapsenne saa osallistua.

Kiittäen _____ Kirsi Suviola & Arja Koskinen

(Laita rasti oikeaan kohtaan)

Lapsen nimi _____

Annan luvan lapseni osallistua toimintaan _____

lapseni ei saa osallistua toimintaan _____

Lastani saa valokuvata _____ lastani ei saa valokuvata _____

Vanhemman allekirjoitus ja nimenselvennys

LAHDESSA 31.03.2010

Olemme kaksi Lahden ammattikorkeakoulun sosionomiopiskelijaa, Arja Koskinen ja Kirsi Suviola, ja haluaisimme tehdä toiminnallisen opinnäytetyömme Lahden kaupungin omistamassa, Hirsimetsäntien aamupäiväkerhossa.

Pyydämme toiminta lupaa toteuttaa kerhossanne opinnäytetyömme, ajalla 12.04.2010 - 17.05.2010. Tarkoituksenamme on järjestää pedagogista toimintaa lapsille, kuutena peräkkäisenä maanantaina. Kerhokerrat koostuvat erilaisista eläin teemoista. Huomioimme lapsen näkökulmaa työssämme ja pyrimme tekemään sen mahdollisimman monipuolisesti.

Myönnän luvan opinnäytetyön toteutukseen

Pia Sipponen, vt. kerhotoiminnan ohjaaja
PIA SIPPONEN
Hirsimetsän kerho

LIITE 4

Hei!

Maanantaina 10.5.2010 Tuikkujen ohjelmassa on metsäretki sekä grillausta kerhon pihalla AMK sosionomiopiskelijoiden, Kirsi Suviolan ja Arja Koskisen, johdolla. (Huom! Säävaraus! Sateen tai muun kurjan ilman sattuessa siirrämme retkeä viikolla).

Pukekaa lapsenne metsäretkeä/ulkoilua varten jo aamulla, sillä jäämme suoraan ulos.

Grillattavana on Popsin Isovitonon nakkeja ketsupilla ja sinapilla sekä päärynämehua. Mikäli lapsellanne on jokin ruokarajoite tms., pyydämme laittamaan mukaan omat grillattavat. Kerhoeväitä ei tarvita.

Hei!

Maanantaina 10.5.2010 Tuikkujen ohjelmassa on metsäretki sekä grillausta kerhon pihalla AMK sosionomiopiskelijoiden, Kirsi Suviolan ja Arja Koskisen, johdolla. (Huom! Säävaraus! Sateen tai muun kurjan ilman sattuessa siirrämme retkeä viikolla).

Pukekaa lapsenne metsäretkeä/ulkoilua varten jo aamulla, sillä jäämme suoraan ulos.

Grillattavana on Popsin Isovitonon nakkeja ketsupilla ja sinapilla sekä päärynämehua. Mikäli lapsellanne on jokin ruokarajoite tms., pyydämme laittamaan mukaan omat grillattavat. Kerhoeväitä ei tarvita.

LIITE 5

SATU KOLMESTA KARHUNPOJASTA

Olipa kerran karhuperhe, joka asui kaukana kaukana syrjäisessä metsässä. Karhuperheeseen kuului isä-karhu, äiti- karhu ja kolme pientä karhunpoikaa. Karhuperhe eleli onnellista elämää metsän keskellä.

Eräänä syksyisenä aamuna karhuperheen vanhemmat ilmoittivat karhunpojilleen, että vanhempien olisi lähdettävä ruoanhakumatkalle ja koska matka tulisi olemaan hyvin pitkä ja raskas, karhunpoikien olisi syytä jäädä kotiin odottamaan.

Karhunpojat saivat vanhemmiltaan ohjeita joita tulisi noudattaa kun vanhemmat olivat ruokaretkellä. Äiti- karhu neuvoi karhunpoikia olemaan sisällä ja odottamaan vanhempien kotiin saapumista. Ovea ei saanut avata kenellekään ja uloskaan ei voinut mennä, koska metsässä asui iso Pahasusi, joka oli hyvin ilkeä ja etsi itselleen syötävää. Ja koska karhunpojat olivat vielä pieniä, eivät he pärjänneet isolle Pahalle sudelle.

Poikien aika kuitenkin kävi pitkäksi ja he yhteistuumin päättivät lähteä omalle pihalle leikkimään. Karhun pojilla oli paljon mukavaa tekemistä ja leikki alue suuren heidän huomaamattaan. Metsään alkoi tulla jo pimeä. Hetken kuluttua yksi pojista huomasi, että he olivat ajautuneet leikkiessään keskelle metsään. Silloin pojille tuli hätä ja he muistivat vanhempiensa neuvon. Koska oli pimeää, karhunpojat päättivät jäädä ison kiven juureen nukkumaan ja odottamaan valoisaa aamua, jolloin olisi helpompaa suunnata kotiin. Pojat eivät saaneet kunnolla koko yönä nukutuksi, koska heitä pelotti niin kovasti.

Aamu kuitenkin tuli ja karhun pojat kuulivat kaukaa tutun äidin äänen. Tämän jälkeen karhun pojat tekivät aina niin kuin äiti heitä neuvoi toimimaan.